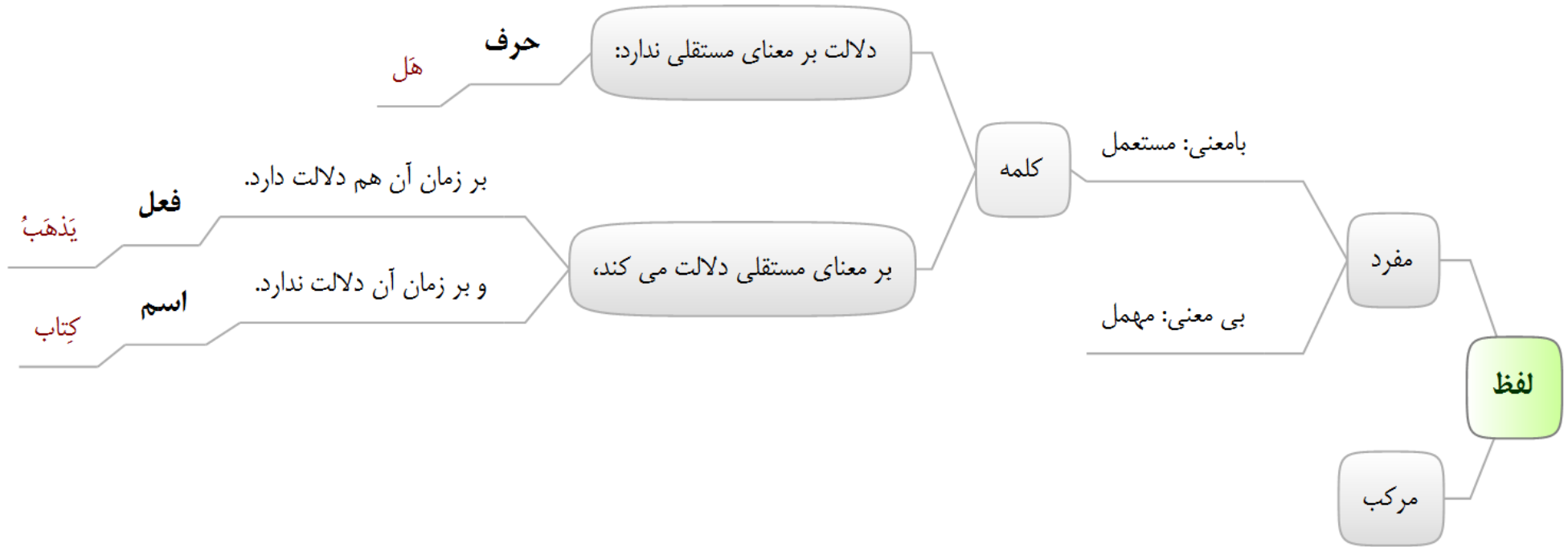
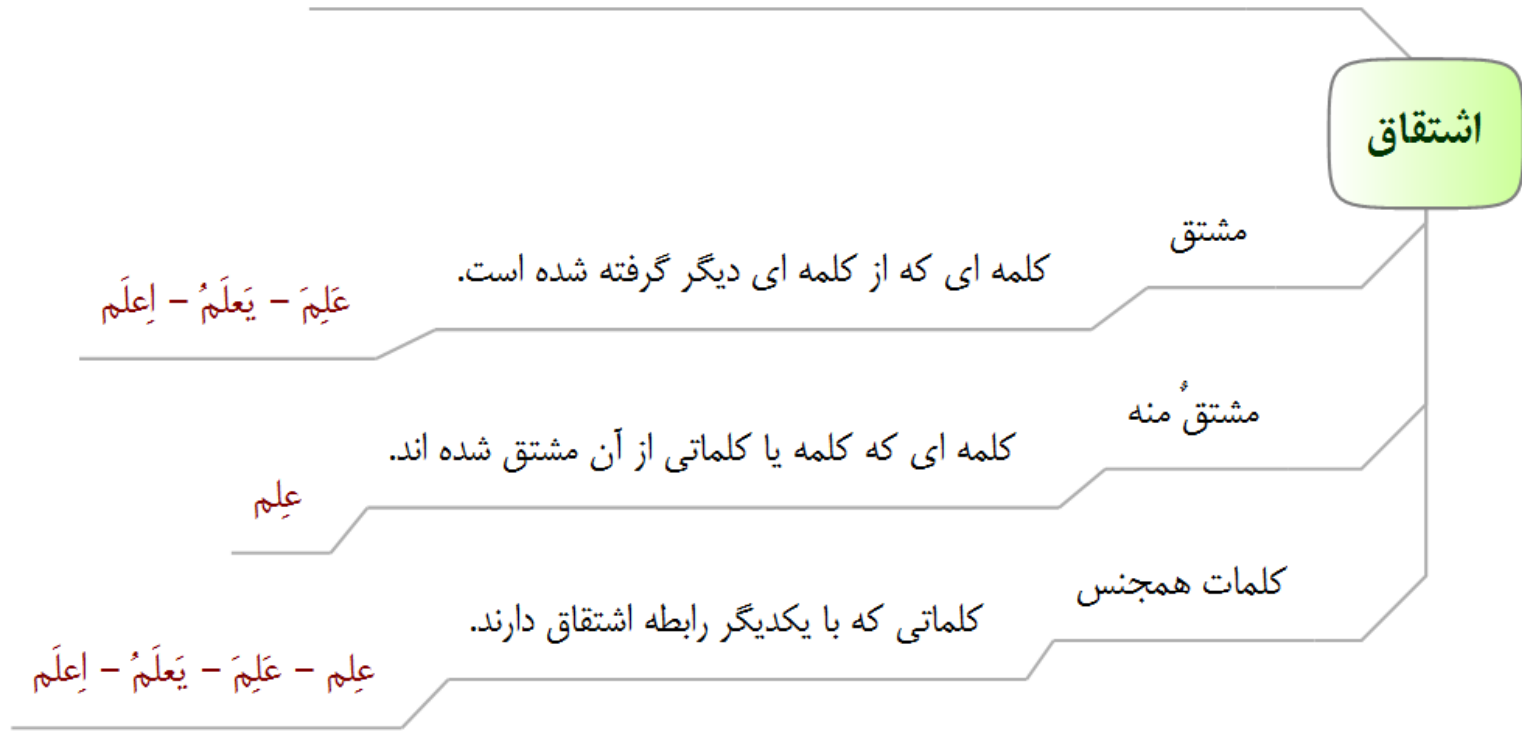

علمی ست که از ساختار کلمه و از تغییراتی که در کلمات رخ می دهد بحث می کند.

در علم صرف، عبارت است از گرفته شدن کلمه ای از کلمه ی دیگر.

حروف (ع - ل - م) در کلمات: علم، علوم، عالم، علیم، اعلم، علامه

حرفی که در همه کلمات متجانس می آید.

حرف اصلی

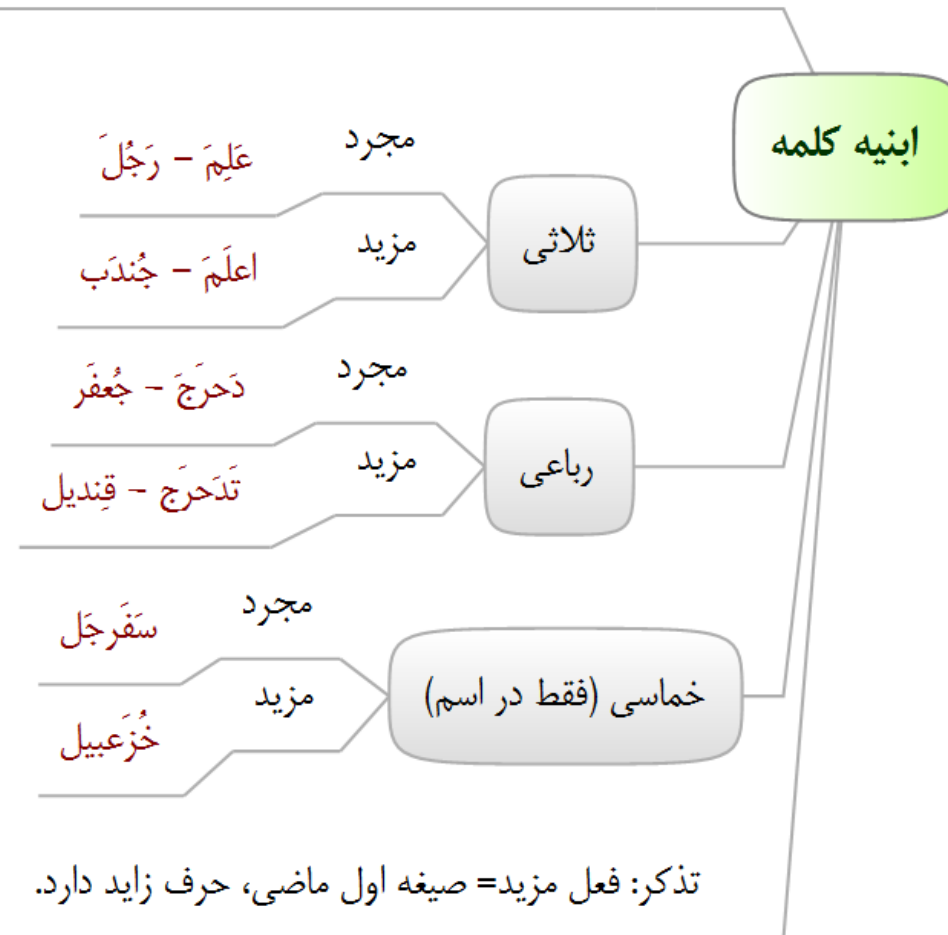
حروف کلمه

حروف (و - ی - ل) در کلمات: علم، علوم، عالم، علیم، اعلم، علامه

حرفی که در بعضی از کلمات متجانس می آید، نه در همه آن ها.

حرف زاید

وضعیتی را که برای هر کلمه با توجه به تعداد حروف آن و اصلی و زاید بودن حروف -صرف نظر از حرکت و سکون آن ها- حاصل می شود، پِناء آن کلمه می نامند.

وزن هر کلمه، قالبی است که از ف، ع، ل، و احیانا حرف یا حروفی دیگر درست می شود و بنای آن کلمه را نشان می دهد.

وزن کلمه

قواعد

۱- در برابر حروف اصلی، به ترتیب ف، ع، ل، قرار می گیرد.

ذَهَبَ بر وزن فَعَلَ

۲- در کلمه ای که بیش از سه حرف اصلی داشته باشد، لام وزن تکرار می شود.

دِرْهَم بر وزن فِعْلَل

۳- در صورت حذف برخی از حروف اصلی، بر اساس قواعد اعلال و ... از وزن هم، حرفی که برابر حذف محذوف است حذف می شود.

سَفَرَجَل بر وزن فَعْلَل

قُل بر وزن فُل

چنانچه حرف زائد تکرار حرف اصلی باشد.

در وزن هم، حرفی که مقابل حرف تکرار شده قرار می گیرد، تکرار می شود.

جَلِبَب بر وزن فَعْلَل

۴- اگر کلمه ای حرف زاید غیرمشدد داشته باشد،

چنانچه حرف زائد تکرار حرف اصلی نباشد.

خود حرف زائد را در وزن می آورند.

عَالِم بر وزن فاعِل

۵- حرکت هر یک از حروف وزن باید مانند حرکت همان حرفی باشد که در برابر آن است.

عَلِمَ بر وزن فَعِلَ

مگر اینکه حرکت یا سکون حرفی، بر اثر قواعد اعلال یا... تغییر کرده باشد، که در اینحالت، حرکت یا سکون اصلی آن حرف مراعات می شود.

عَلِمَ بر وزن فَعِلَ

۶- اگر در کلمه ای حرف مشدد باشد، باید ببینیم آن دو حرف هر دو اصلی اند یا هر دو زاید یا یکی اصلی و دیگری زاید.

هر دو اصلی مَدَّ بر وزن فَعَلَ

هر دو زاید اِجْلُوْا بر وزن اَفْعُوْا

یکی اصلی و دیگری زاید سَلَّمَ بر وزن فَعَلَ

حرف زاید بعد از حرف اصلی وَفِيَ بر وزن فَعِيل

۷- اگر در کلمه قلب مکانی داشته باشیم، در وزن هم همان تغییر انجام می شود.

جاءَ بر وزن عَفَلَ

فایده وزن

پی بردن به:

۱- حروف اصلی و زاید کلمه

۲- حرکت و سکون و نوع حرکت هر یک از حروف کلمه

۳- جابه جایی حروف اصلی در موارد لازم

۴- حذف برخی از حروف اصلی در موارد لازم

استفاده وزن

در مقام تعلیم

در مقام تعلم و فراگیری

یَسَّسْ - أَسَّسْ

مهموز:

حَيٌّ - وَدٌّ

مضعف:

وَعَدٌ - ...

غیرهما:

انواع کلمه

معتل: اگر یک یا چند حرف اصلی آن، عله باشد:

۱- یک حرف عله دارد:

- مثال: یَسْرَ - وَقْتُ
- اجوف: خَافَ - بَيَعَ
- ناقص: دَعَا - رَمَى
- مفروق: وَقَى - وَحَى
- مقرون: لَوَى - حَيَّ
- وَبَلَّ - يَوْمٌ

۲- دو حرف عله دارد: لَفِيفٌ

۳- سه حرف عله دارد: وَوَوٌ

صحيح: اگر هیچ کدام از حروف اصلی آن، عله نباشد:

سالم

کلمه ای که نه معتل است، نه مهموز، نه مضاعف.

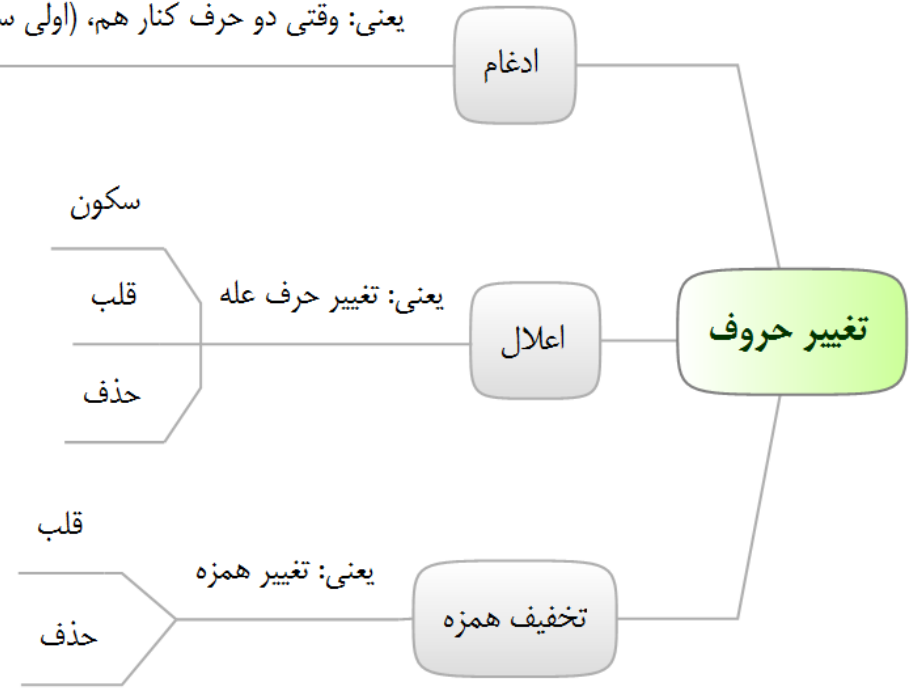
غیر سالم

- مهموز: أَمَرَ - سَأَلَ
- مضاعف: مَدَّ - دَكَّنَ
- مهموز و مضاعف: أَنْ - أَرَّ

یعنی: وقتی دو حرف کنار هم، (اولی ساکن، و دومی متحرک) را به صورت یک حرف مشدد ادا کنیم.

مَدَدٌ: مَدَدٌ: مَدَّ

یعنی اضافه شدن یک یا دو حرف به بعضی از کلمات، تا در وزن و احکام لفظی، همانند کلمات دیگر شوند.

الحاق

کلمه ای که در آن، چنین حرف زایدی وجود داشته باشد.

مُلحَق